

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA**

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 9261
DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

1035/H

UWUL "WAŁBRZYCH"

2. Czas powstania

1919

3. Miejscowość

WAŁBRZYCH

WAGA KOLEJOWA - SZYB "JULIA"

11. Budowla wagi od zach., neg. 300/490/2 i od pld.-zach., neg. 300/489/5; sytuacja; orientacja 1: 100.000

4. Adres

ul. Wysockiego

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo wałbrzyskie

gmina Wałbrzych

pow. miejski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Waldenburg (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wałbrzych

8. Właściciel i jego adres

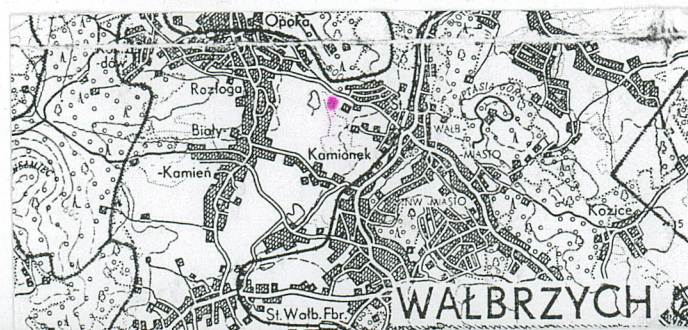
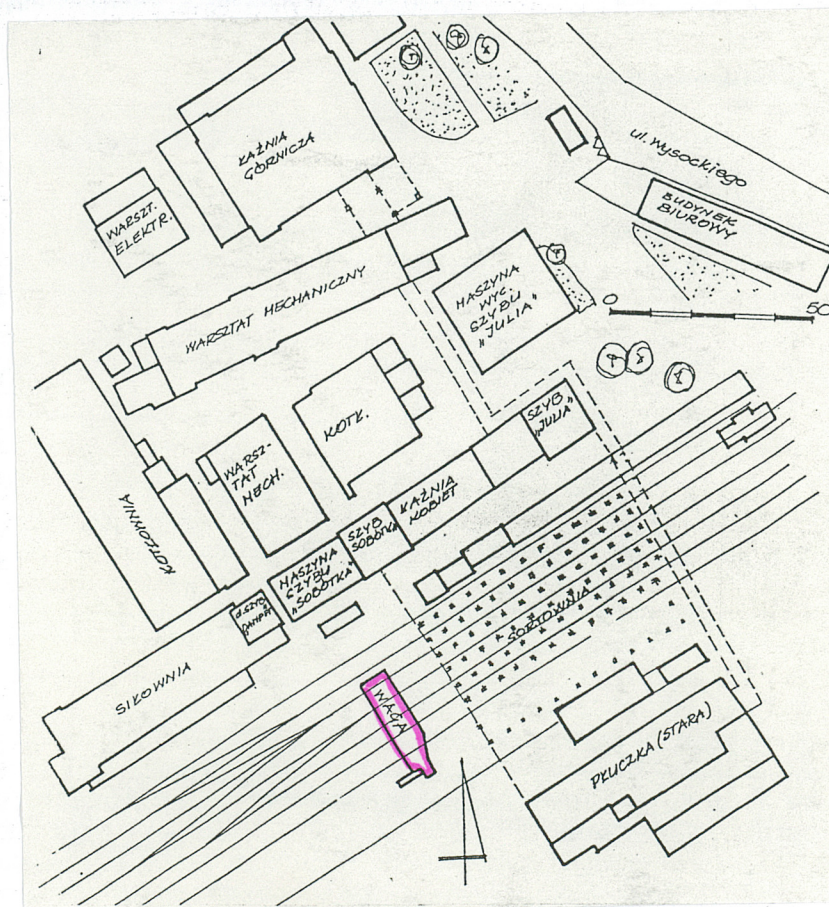
Kopalnia Węgla Kamiennego "Wałbrzych",
Wałbrzych, ul. Beethovena

9. Użytkownik i jego adres

Zakład Górniczy "Julia",
Wałbrzych, ul. Wysockiego

10. Rejestr zabytków

Nr 356/A/1-14 data 17.08.2004

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Budynek i wagę kolejową przy sortowni i płucze Kopalni zbudowano w 1919 r. Teren, na którym się znajduje był intensywnie zabudowywany od 1904/1906 r. kiedy to powstały tam nowoczesne budowle sortowni i płuczki. Pod sortownię wprowadzono kilka torowisk bocznic kolejowej. W 1910 r. zabudowano tutaj przesuwnicę wagonów kolejowych, o napędzie elektrycznym (silnik zasilany z sieci energetycznej). Przesuwnicę tę, jedną z najnowocześniejszych w owym czasie zbudowano w wałbrzyskiej Hucie "Karol". Huta ta wykonała również konstrukcję budynku wagi kolejowej, którą zabudowano w poprzek torowisk bocznic, tak, że można było ważyć wagony z węglem na kilku torowiskach (bez potrzeby ich przesuwania w poprzek).

Budowla wagi kolejowej znakomicie dopełnia układ urbanistyczny i architektoniczny tej części kopalni (płd.-wsch.) i stanowi jego istotne dopełnienie, wprowadzając zarazem w historyzującą zabudowę kopalni pochodzącą z XIX i pocz. XX w. element nowej architektury, funkcjonalistycznej i inżynierskiej, ujawniającej konstrukcję i w pełni odpowiadającą zadaniom, jakie budowli wagi kolejowej przypisano. Nie bez znaczenia pozostaje przy tym fakt, że takie właśnie rozwiązanie konstrukcyjne budowli wagi należało z pocz. XX w. do jednego z bardziej nowoczesnych. Budowla posiada istotne znaczenie dla dziejów i rozwoju systemów technicznych kopalnianego transportu powierzchniowego.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Budowlę wagi kolejowej wzniesiono w bezpośrednim sąsiedztwie zakładu przeróbki mechanicznej węgla, pochodzącego z początku XX w. Usytuowana jest w odl. ok. 10 m. na zach. i położona równolegle do budowli sortowni. Zbudowano ją nad torowiskami kopalnianej bocznic kolejowej prowadzącej pod zbiorniki węgla w sortowni. Z sortownią budowla wagi połączona jest krytym pomostem/estakadą (na wys. ok. 6 m. na terenie).

Materiał. Budowla w konstrukcji szkieletowej, stalowej, nitowanej. Podpory słupowe o konstrukcji kratowej, posadowiono na fundamencie betonowym. Na wysokości 6,0 m. nad poziomem terenu kratownicową, ażurową konstrukcję połączono stalowymi poprzecznicami (dwuteownik), na których położono dźwigary stalowe z dwuteownika (w rozstawie ok. 0,5 m.). Konstrukcję tę wypełniono gęsto zbrojonym betonem wylewanym na mokro na szalunkach drewnianych. Stanowi to podstawę budynku, który także zyskał stalową konstrukcję szkieletową, wypełnioną cegłą ceramiczną, pełną na zaprawie cementowo wapiennej. Ściany zewnętrzne spoinowano, wewnętrzne - tynkowano i pokrywano powłokami malarskimi. Konstrukcję budynku wagi przykryto dachem o konstrukcji stalowej, na której ułożono żelbetową płytę, grubości ok. 8 cm, krytą z zewnątrz papą na lepiku. Strop nad pomieszczeniami administracyjnymi i socjalnymi obsługi wagi w postaci płyty żelbetowej podwieszanej pod kratową konstrukcją dachu. Nad korytarzem stropodach oparty na stalowych kratownicach. Więzary dachu wykonano jako stalowe, kratowe z dwuteownika, ceownika, kątownika. Podłoga betonowa, gładzona. W niektórych pomieszczeniach administracyjnych wtórnie ułożono na niej wykładzinę PCW. Stolarstwo okienne drewniane, pojedyncze, dwu i trójdzielne. Drzwi drewniane, płycinowe. Komunikacja pionowa do wzniesionego nad ziemią budynku wagi prowadzona jest pionową drabiną stalową, usytuowaną przy płn. szczycie budowli. Tutaj wprowadzono również niewielki pomost stalowy - komunikacyjny. Pomost komunikacyjny budynku wagi z sortownią wykonano w stalowej konstrukcji szkieletowej, okrytej blachą stalową, z boków i od góry. Podłoga w formie płyty żelbetowej wspartej na dźwigarach stalowych.

Plan. Budowla na rzucie prostokąta o boku 6,57 x 23,59 m. Przez całą jej długość poprowadzono korytarz komunikacyjny, z którego prowadzą wejścia do poszczególnych pomieszczeń wagi, administracyjnych i socjalnych. Początkowo był to budynek jednoprzestrzenny, w którym nie wydzielano pomieszczeń.

Bryła. Budowla wsparta na ażurowej, kratowej konstrukcji stalowej. Przykryta dachem o przekroju wycinka koła, z szerokimi, wysuniętymi okapami.

Elewacje. Murowane z cegły spoinowanej z eksponowaną stalową, ryglową konstrukcją szkieletu budowli. Elewacje, symetryczne, osiowe, surowe. Pionowe stalowe słupki dzielą ściany zewnętrzne na niemal kwadratowe pola, wykratowane dodatkowo ukośnymi stężeniami (po przekątnej każdego pola). W części administracyjnej 5 kwadratowych okien o potrójnym pionowym podziale, w korytarzu okna dwudzielne. Model tej budowli wzorowany jest na rozwiązaniach konstrukcyjnych pomostów i estakad prowadzonych w zakładach przemysłowych i łączących poszczególne zespoły funkcjonalne. Na terenie kopalni podobne rozwiązania znajdujemy w częściowo zlikwidowanym pomoście/estakadzie łączącej kotłownię kopalni z nadszybie szybu "Julia" (pochodzi z lat 1900-1910). Regularne rytmy konstrukcji i ażurowa konstrukcja podstawy przydają budowli lekkości i swoistej elegancji, zwłaszcza w zestawieniu z ciężkimi budowlami sortowni i płuczki.

Wyposażenie i instalacje. Na wyposażenie budowli składa się typowe wyposażenie sterowni wagi kolejowej, pochodzącej z lat 20-tych XX w. Budowla wyposażona jest w instalację elektryczną, odgromową, telekomunikacyjną, wodno-kanalizacyjną, grzewczą (c.o.).

<p>14. Kubatura ok. 450 m³.</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa pow. użytkowa ok. 152 m².</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne Budowla wagi kolejowej</p>	<p>17. Użytkowanie obecne Budowla wagi kolejowej</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Budowla poddawana jest jedynie interwencyjnym pracom remontowym i konserwacyjnym, których zakres był ograniczony i miał za zadanie jedynie utrzymanie jej w stanie umożliwiającym eksploatację i realizację programów użytkowych zakładanych w chwili jej powstania.</p> <p>Budowla utrzymała oryginalny kształt w zakresie konstrukcji i materiału, bryły, i elewacji. Ok. 1968 r. jednoprzestrzenne wnętrze budynku wagi podzielono na szereg pomieszczeń usytuowanych amfiladowo.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stalowa, szkieletowa konstrukcja budowli w stanie dobrym. Budynek eksploatowany z godnie z pierwotnym programem użytkowym. Instalacje sprawne.</p> <p>Widoczny jest jednak brak systematycznych prac konserwacyjnych. Elementy stalowej konstrukcji pozbawione powłok antykorozyjnych i malarskich. Żelbetowa płyta dachu spękana, zwłaszcza na krawędziach gdzie występują ubytki (korozja betonu). W elewacjach niestarannie wykonane przemurowania po dawnych otworach okiennych. Pokrycie dachu kwalifikuje się do wymiany.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Budowla wagi kolejowej prezentuje wartości historyczno-techniczne i architektoniczne, zajmuje ważką pozycję w zwartym i przemyślanym układzie kopalnianego transportu powierzchniowego. Objęto ochroną prawną - wpis do rejestru zabytków w ramach ochrony szerszego obszaru cywilizacyjnego obejmującego zespół budowli szybów "Julia", "Sobótka", "Dampf" oraz sortownię i bocznice kolejową.</p> <ul style="list-style-type: none"> - utrzymać bryłę, plan, elewacje. W przypadku wyłączenia z eksploatacji przywrócić pierwotny plan wnętrz, wykonać roboty antykorozyjne i malarskie konstrukcji stalowej, - opracować nowy program użytkowy obiektu, gwarantujący ochronę i spełniający jej warunki, - Uwaga! Demontaż budowli wykluczony. 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Kartoteki środków trwałych Zakładu Górniczego "Julia", w: Dział Księgowości Środków Trwałych.

24. Uwagi różne

patrz też karty ewidenc.: Zespół szybu "Julia", Nadszybie i wieża nadszybowa, Maszynownia, Sortownia, Płuczka, Łaźnia górnicza - opracowane w 1994 r. przez dr S. Januszeńskiego

25. Opracował Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszeński

tekst dr Stanisław Januszeński 10 wrzesień 1994 r.
plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska 10 wrzesień 1994 r.
zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszeński 10 wrzesień 1994 r.
miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszeński

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !**22. Bibliografia**

- S. Januszeński, T. Szpineter, J. Dobesz, Zabytki techniki w górnictwie Zagłębia Dolnośląskiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1980, mnps., cz. III.
- S. Januszeński, Zabytki techniki Dolnego Śląska, Warszawa 1988.
- Zabytki techniki górniczej Zagłębia Dolnośląskiego, pod red. Stanisława Januszeńskiego, Wałbrzych 1988

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)**

- Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, foto. wykonane w 1978 i 1986 r. przez dr S. Januszeńskiego

27. Załączniki

Nr 1 - dokumentacja rysunkowa
Nr 2/3 - dokumentacja fotograficzna

1. Miejscowość

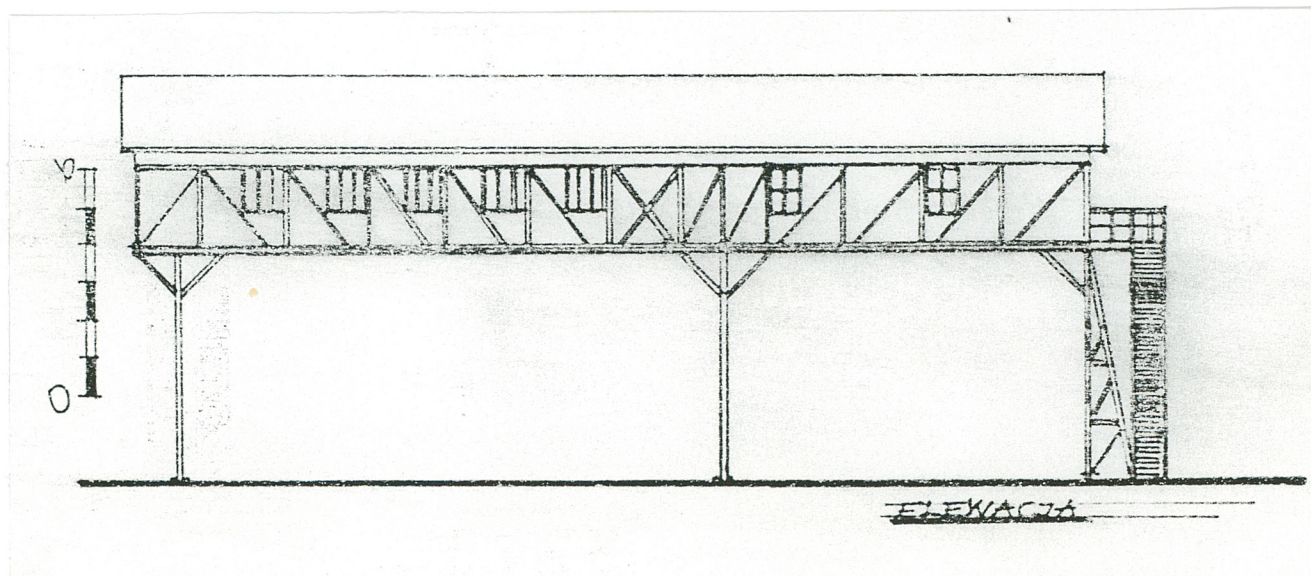
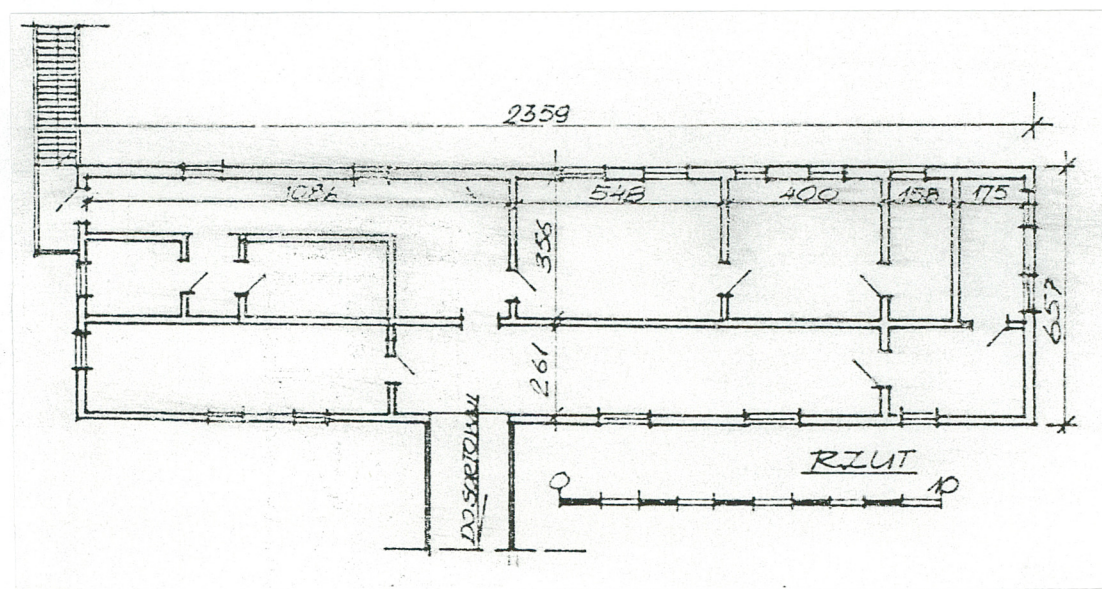
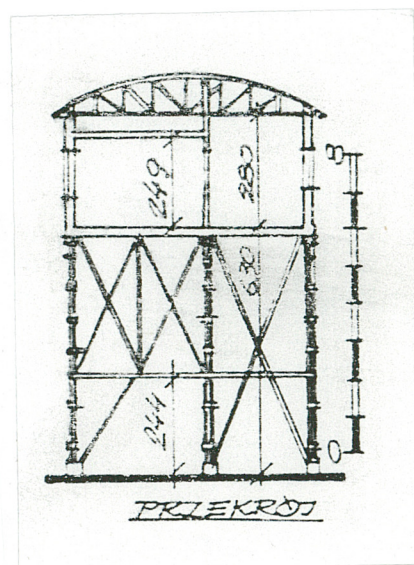
WAŁBRZYCH

2. Obiekt Szyb "Julia"

WAGA KOLEJOWA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja rysunkowa

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 10 wrzesień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

1. Miejscowość

WAŁBRZYCH

2. Obiekt Szyb "Julia"

WAGA KOLEJOWA

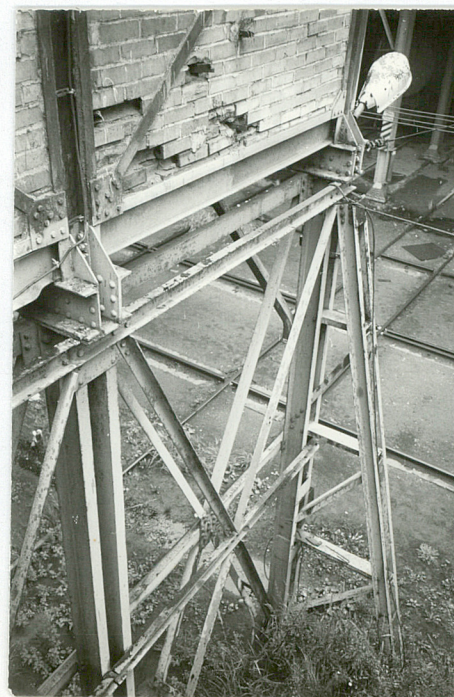
3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
dokumentacja fotograficzna

1. Budowla wagi kolejowej od pln., neg. 300/492/2
2. Konstrukcja i fragment elewacji części operacyjnej wagi, neg. 300/491/5
3. Fragment elewacji zach., neg. 300/491/4
4. Konstrukcja ażurowej, stalowej podstawy budowli, neg. 300/491/3
5. Pomost łączący budowlę wagi z sortownią (z prawej), neg. 300/492/1

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 10 wrzesień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski

1. Miejscowość

WAŁBRZYCH

2. Obiekt Szyb "Julia"

WAGA KOLEJOWA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna

1. Budowla wagi kolejowej na tle sortowni - od zach., neg. 300/596/5
2. Elewacja zachodnia bud. wagi - ekspozycja ustroju nosnego, neg. 300/597/5
3. Budowla od płn.-zach., neg. 300/597/4

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 10 wrzesień 1994 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski